

Zamsha A., Fedorenko O. The habilitation therapy as a component of foreign language education of deaf children in elementary school

At the article concludes with the expediency of learning a spoken language as a foreign language for the deaf in special education conditions, provided that the educational programs provide for studying one foreign language. If educational programs provide for deaf children to learn two foreign languages, then foreign sign language should be studied first in primary school.

It substantiated the impracticality of using the name "corrective and developmental work" as a type of additional educational influence. Because the use of this name corresponds to an outdated medical approach in the education of persons with special educational needs, according to which it is necessary to "correct" the child, and not to change the educational environment according to the actual child's capabilities. It is argued the expediency of naming additional educational influences, which are carried out in parallel with the educational process of children with special educational needs, - is as habilitation support. Habilitation support is a complex of additional educational influences, aimed at forming the learner's abilities that are key to the process of obtaining an education, based on the use of the learner's preserved opportunities of health and functioning, as well as making such changes to the educational environment and process so that they allowed using the formed abilities for learning.

Habilitative support for deaf elementary pupils to learn a foreign language is based on preserved health capabilities that provide the ability to visually perceive speech. The key tasks of habilitation support for the acquisition of foreign language education by deaf elementary pupils are the formation of such basic abilities as Cued Speech and fingerspelling in the appropriate foreign language, and the changes in the educational environment and process, which involves a reorientation to the use of the specified abilities (Cued Speech and fingerspelling) as a basis for the process of learning a foreign language by the deaf.

Key words: deaf pupils, habilitation, rehabilitation, correctional-and-developmental work, support, Cued Speech, fingerspelling, foreign language.

УДК 378.018.8:373.2.011.3-051]:373.2.015.31(045)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.90.12>

Ищенко Л. В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЗБАГАЧЕННЯ ТА АКТИВІЗАЦІЇ СЛОВНИКА

У статті розкрито підготовку педагогів до розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Метою статті є розкриття особливостей процесу підготовки майбутніх вихователів до організації діяльності з розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами збагачення і активізації словника. Виокремлено педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами збагачення і активізації словника: позитивна мотивація студентів до розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення і активізації словника; практична підготовленість до майбутньої професійної діяльності з розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення і активізації словника. З'ясовано, що збагачення словника дітей сприяє загальному мовленнєвому розвитку та розвитку мовленнєвої творчості дітей. Розкрито потенційні можливості розвитку словника дітей для розвитку їх творчих здібностей. Ефективними формами організації процесу підготовки майбутніх вихователів до розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення і активізації словника визнані: нетрадиційні види лекцій (проблемна лекція, лекція-провокація, бінарна лекція, лекція-конференція, лекція-діалог, лекція з помилками, відеолекція, інтерактивна лекція). Висновок. З'ясовано, що збагачення словника дітей сприяє загальному мовленнєвому розвитку та розвитку мовленнєвих творчих здібностей дітей. Ефективність підготовки майбутнього вихователя до розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення і активізації словника суттєво підвищиться завдяки обґрунтуванню, розробленню її теоретичних і методичних засад та практичній реалізації професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: творчі здібності, розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку, підготовка майбутніх вихователів, педагогічні умови, збагачення і активізація словника.

Формування освіченої, творчої особистості є одним із першочергових завдань модернізації освіти в Україні. Ідея самоцінності, унікальності дитини, необхідності розвитку її творчого потенціалу дістала відображення в таких нормативних актах нашої держави, як у Законі про дошкільну освіту [5] та Базовому компоненті дошкільної освіти [1].

Важливу роль в осмисленні проблеми формування творчої активності особистості відіграють праці, присвячені різним її аспектам, зокрема: Ю. Бабанського, Л. Виготського, О. Леонтєва, І. Лернера, А. Лурія, А. Маркової, С. Рубінштейна, М. Скаткіна, В. Сластьоніна, Е. Яковлевої, В. Ямницького та інших.

Аналіз психолого-педагогічної літератури (Д. Богоявленська, Л. Виготський, Дж. Гілфорд, Т. Кудрявцев, Н. Лейтес, Е. Торренс; С. Рубінштейн та ін.) переконливо доводять, що розвиток творчих здібностей особистості здійснюється тим ефективніше, чим раніше розпочати цей процес.

Для розвитку творчих здібностей дошкільника важко переоцінити роль мови, за допомогою якої дитина усвідомлено сприймає навколишній світ і формується як творча особистість. Без розв'язання завдань збагачення та активізації словника дітей неможлива діяльність із розвитку творчих здібностей [6].

Лінгводидактичний аспект означеної проблеми знайшов своє практичне втілення у низці дисертаційних досліджень останніх років (А. Богуш, Л. Березовська, Н. Гавриш, С. Ласунова, Н. Луцан, О. Монке, Т. Постоян, О. Ушакова та ін.).

Метою статті є розкриття особливостей процесу підготовки майбутніх фахівців до організації діяльності з розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами збагачення та активізації словника

Організація процесу з розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника спирається на новітню педагогічну теорію і педагогічну технологію навчання. Методика проведення роботи із збагачення словника дошкільників має бути спрямована на розвиток їх творчих здібностей.

Задля забезпечення ефективного впливу на процесуальний бік педагогічного процесу, спрямованого на підготовку майбутніх вихователів до організації діяльності з розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника було виокремлено такі педагогічні умови:

- сформованість системи знань, педагогічних умінь і навичок, необхідних для організації процесу з розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника.
- позитивна мотивація студентів до розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника;
- практична підготовленість до майбутньої професійної діяльності з розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника.

Реалізація методичних засад підготовки майбутнього вихователя до розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника передбачає оволодіння системою теоретичних і методичних знань (мета, зміст, завдання, методи, засоби, форми навчання).

Схарактеризуємо *першу педагогічну умову*, яка полягала у оволодінні майбутніми вихователями знаннями, які необхідні їм для організації процесу розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника.

Процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку передбачав урахування принципів і комплексу методів, форм і засобів, які допомагають підвищити рівень означеної якості на прикладі збагачення та активізації словника.

При розробці і реалізації методики розвитку творчих здібностей на прикладі збагачення та активізації словника дітей враховувалися наступні принципи:

1. Принцип наочності. Творче мислення як і мовлення дошкільника розвиваються на наочній основі. Тому в різноманітних навчальних, дослідницьких ситуаціях бажано використовувати наочність (іграшки, малюнки, картини).

2. Принцип творчої співпраці. Робота спрямована на розвиток творчих здібностей буде успішною тільки тоді, коли педагог знайде підхід до дитини. Необхідно, щоб дошкільник виконував завдання із задоволенням, без будь-якого примусу. Тому велику роль відіграє особистість педагога, його здатність до креативності [2].

3. Зацікавленість дитини у виконанні творчих завдань. Увага дошкільника не може довго затримуватися на одному й тому самому предметі, події, явищі. Цю увагу потрібно підтримувати будь-якими способами, викликаючи інтерес дитини до завдання.

4. Врахування індивідуальних особливостей дитини. Здійснення індивідуального підходу в освітньому процесі – це найважливіший етап, у процесі якого реалізуються наробки усіх попередніх етапів, здійснюється пошук особливих і ефективних форм, засобів, методів і прийомів активізації пізнавальної діяльності кожної дитини. Варіювання змісту роботи відбувається у відповідності до попередньо визначеного рівня вимог ще до оволодіння навчальним матеріалом та виражається у підборі завдань, які відрізняються за змістом, за ступенем складності, у формах організації навчальної діяльності (фронтальна, групова, індивідуальна), характері допомоги, яка надається дітям під час навчальної діяльності; у встановленому темпі оволодіння програмовим матеріалом [6].

5. Установка на творче виконання завдання. У процесі виконання завдання дитині дають зрозуміти, що вона його буде виконувати абсолютно самостійно, без підказки. Дитина сама має вирішити, як їй краще відповісти на те чи інше запитання [4].

6. Принцип цілеспрямованого створення ситуації успіху та ситуації творчого мовленнєвого самовираження. Правильно створена психологічна ситуація спонукає дитину до дії, здійснення вибору, прийняття рішення, до успіху. А будь-який успіх особистості пов'язаний насамперед з позитивними емоціями, почуттями радості, задоволення від успішного виконання будь-якої діяльності [2].

Відтак, зазнавши позитивні емоції від попередньої діяльності, дитина із задоволенням буде виконувати і наступну діяльність, підкріплену мовленнєвими ситуаціями успіху. З огляду на це, важливо результат попередньої діяльності дітей перетворити в позитивні емоційні стимули для виконання творчих завдань у наступних творчих мовленнєвих ситуаціях [2].

7. Принцип диференційованого підходу. Диференційований підхід у навчальному процесі здійснюється за рівнем вимог до засвоєння навчального матеріалу (діти виконують завдання, які відрізняються за змістом,

за ступенем складності); за формою організації навчальної діяльності (фронтальна, групова, індивідуальна); за характером допомоги, яка надається під час виконання роботи; за темпом оволодіння дітьми програмовим матеріалом [6].

Дидактичні принципи визначають вибір методів і прийомів навчання.

Процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку включає в себе низку взаємопов'язаних компонентів: *цільовий*, що включає цільові установки, що відображають дидактичні умови, необхідні для розвитку творчих здібностей засобами збагачення та активізації словника; *змістовий*, який заснований на відборі інформації про процес розвитку вербальної творчості і включає зміст творчого розвитку; *суб'єктний*, що визначає учасників педагогічного процесу; *технологічний*, розкриває принципи, методи, форми і засоби організації освітнього процесу; *результативний*, представлений критеріями і рівневими характеристиками; *діагностичний*, представлений діагностичними методиками і *контрольними* завданнями, спрямованими на дослідження початкового та прикінцевого рівнів розвитку творчих здібностей засобами збагачення та активізації словника.

1. *Цільовий компонент* передбачає реалізацію таких завдань:

- розвиток творчого мислення та уяви;
- розвиток самостійності і творчих здібностей;
- формування стійкого інтересу до вербальної творчої діяльності;
- розвиток пізнавальної активності;

2. *Змістовий компонент* включає зміст, завдання, керівництво організацію освітнього процесу в закладах дошкільної освіти з розвитку творчих здібностей засобами збагачення та активізації словника дітей. З метою забезпечення індивідуально-диференційованого підходу до кожної дитини, необхідно розробляти різноманітні програми, варіантні технології навчання, варіативний наочний матеріал, що дає змогу диференціювати навчальні завдання, урізноманітнювати форми навчальної діяльності спрямовані на розвиток творчих здібностей дошкільників, зокрема мовленнєвої творчості

3. *Суб'єктний компонент* передбачає наявність двох суб'єктів діяльності – педагога і дитини на основі конструктивної творчої взаємодії. Педагог має враховувати особливості психофізичного розвитку дитини, її творчий потенціал, емоційність, стимулювати різні види активності і вдосконалюватим мовленнєву діяльність.

4. *Технологічний компонент* включає засоби, форми, методи й прийоми збагачення активного словника дітей на заняттях із розвитку мовлення.

Методи навчання поділяються на: пояснювальні, проблемно-пошукові та евристичні.

5. *Результативний компонент*. Розвиток творчих здібностей здійснюється за такими критеріями:

- сформованість компонентів мовленнєвої діяльності, таких як: об'єм словника, словниковий склад мови (іменники, дієслова, прикметники, займенники), вживання у мовленні речень: простих, поширених, складних;
- розуміння мови;
- виразність мови;
- семантико-синтаксична варіативність, лексико-семантична варіативність мовлення.

Технологія розвитку творчих здібностей на прикладі збагачення словника відбувається в 3 етапи:

1. Підготовчий етап включає:

- створення дидактичних умов, сприятливих для включення дітей у творчу діяльність;
- організація просторового, ігрового, предметного, комунікативного та креативного середовища;
- оцінка вихідного рівня розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

2. *Навчальний етап* представлений системою занять, вправ, дидактичних ігор спрямованих на розвиток творчих здібностей засобами збагачення та активізації словника.

3. *Креативний етап* передбачає:

- роботу з батьками;
- виконання самостійних творчих завдань;
- проведення підсумкового контрольного зрізу.

У дослідженнях учених із означеної проблеми виокремлено педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, зокрема: врахування індивідуально-вікових особливостей дітей, забезпечення творчого розвитку на заняттях з розвитку мови, реалізація педагогом особистісно-орієнтованого підходу, створення емоційного психологічного комфорту, поєднання репродуктивної діяльності дитини з продуктивною, розробка системи дидактичних засобів (система технічних засобів навчання, система вправ) для розвитку творчих здібностей дітей.

Виділено 3 рівні розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника: репродуктивний, дотворчий, творчий.

Для поглиблення знань ключових понять, сутності та специфіки організації процесу розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника використано різноманітні схеми: “Компоненти творчої особистості”, “Компоненти мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку”, “Показники розвитку мовленнєвої творчості дітей”, “Компоненти розвивального, творчого середовища групи дошкільного навчального закладу” та інші.

Ефективними формами організації навчального процесу підготовки майбутніх вихователів із розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації їх словника визнані нетрадиційні види лекцій (проблемна лекція, лекція-провокація, бінарна лекція, лекція-конференція, лекція-діалог, лекція з помилками, відеолекція, інтерактивна лекція).

Необхідність забезпечення позитивної мотивації до педагогічної діяльності визначається місцем потребнісно-мотиваційного компонента у здійсненні будь-якого виду діяльності [3].

В основі мотиваційної зумовленості дій, вчинків, поведінки людини лежать потреби, суспільні вимоги і визначаються як спрямування особистості.

Розкриваючи суть педагогічного спрямування, вчені [2; 3] відводять важливе місце схильності до педагогічної діяльності, а також тих видів діяльності, які визначають її специфіку.

Передумовою розвитку схильності є емоційно-позитивне ставлення до певної сфери дійсності.

Так, у педагогічній діяльності розуміють схильність до роботи з дітьми, любов, прихильне ставлення до них. Необхідність формування схильності до практики мовленнєвого спілкування з дітьми як компонента позитивної мотивації до майбутньої діяльності [3].

Отже, позитивна мотивація до організації процесу розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами збагачення та активізації словника охоплює професійні цінності, мотиви, інтереси, емоційно-ціннісне ставлення до дитини, особистісну схильність до практики мовленнєвого спілкування з вихованцями.

Впровадження *другої педагогічної умови* щодо позитивної мотивації студентів до організації процесу розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника передбачало такі напрямки роботи:

- розроблення комплексу методів і прийомів, навчально-професійних завдань, спрямованих на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери, емоційно-ціннісного ставлення майбутніх вихователів до дитини як суб'єкта професійної взаємодії;

- розроблення методичних способів емоційного впливу на розвиток позитивної мотивації студентів до організації процесу розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами збагачення і активізації словника.

З метою забезпечення підготовленості майбутніх вихователів до організації процесу розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами збагачення та активізації словника і перевірки ефективності педагогічної умови щодо наявності у майбутніх вихователів *сформованих умінь і навичок* до організації означеної діяльності, передбачено такі напрямки роботи:

- організація творчого розвивального середовища;
- розроблення системи професійно-мовленнєвих умінь, необхідних для її реалізації;
- розроблення системи комунікативних тренінгів, спрямованих на формування у майбутніх вихователів умінь необхідних для здійснення діяльності з розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації їхнього словника спілкування.

Щоб діяльність студентів у ході спостереження мала позитивний вплив на формування їхньої мотивації використовували такі прийоми:

- спрямування необхідної емоції на об'єкт спостереження (процес мовленнєво-творчої діяльності дітей);
- емоційна оцінка викладачем і студентами виявлених у ході спостереження педагогічно доцільних професійно-мовленнєвих дій і ставлень педагога до дітей;
- привернення уваги студентів до процесу розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами збагачення та активізації словника дітей.

У контексті третьої педагогічної умови сплановано використання різних форм роботи: проведення тренінгів, що моделюють майбутню професійну діяльність педагога дошкільного навчального закладу, відкритих занять, спільного методичного тренінгу для вихователів і студентів-практикантів; спостереження за професійно-педагогічною діяльністю вихователів, творчою діяльністю дітей; проведення студентами занять у дошкільних навчальних закладах на базах практики.

Практична підготовленість до майбутньої професійної діяльності з розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника передбачала актуалізацію набутих теоретичних знань у процесі практичних, лабораторних занять, індивідуальної самостійної роботи й застосування їх в активній професійній діяльності під час проходження педагогічної практики.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, творчі здібності дошкільників розвиваються в співпраці з вихователем у спільній з ним творчій діяльності. З'ясовано, що збагачення словника дітей сприяє загальному мовленнєвому розвитку та розвитку мовленнєвих творчих здібностей дітей.

Ефективність підготовки майбутнього вихователя до розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення та активізації словника суттєво підвищиться завдяки обґрунтуванню, розробленню її теоретичних і методичних засад та практичній реалізації професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутнього вихователя до розвитку творчих здібностей дітей засобами збагачення і активізації словника. Перспективними напрями наукових пошуків є: підвищення рівня передбаченої підготовки фахівця сучасними інноваційними педагогічними технологіями навчання, оптимізація змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх вихователів у системі дистанційної освіти.

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. 2020. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyy%20komponent%20doshkillya.pdf> (дата звернення: 09.02.2021).
2. Березовська Л. І. Методика навчання старших дошкільників творчого мовленнєвого самовираження в ігрових казкових ситуаціях. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* : зб. наук. праць. 2004. Вип. 8–9. С. 3–5.
3. Богуш А. М., Луценко І. О. Мовленнєве спілкування як діяльність. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник. К. : Вища школа, 2007 С. 78–99.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : Підручник. 2 видання, доповнене. К. : Видавничий Дім "Слово, 2011. 704 с.
5. Закон України "Про дошкільну освіту". Законодавчі акти України з питань освіти. Станом на 01.04.04р. К., 2004. С. 53–77.
6. Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3–7 років : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. 354 с.

References:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. (2020). Nova redaktsiia [The basic component of preschool education] <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyy%20komponent%20doshkillya.pdf> [in Ukrainian].
2. Berezov's'ka L. I. (2004). Metodyka navchannya starshykh doshkil'nykh tvorchoho movlennyevoho samovyrazhennya v ihyrovykh kazkovykh sytuatsiyakh [Methodology of teaching senior preschoolers creative speech expression in game fairy-tale situations.] *Pivdennoukrayins'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu* [in Ukrainian].
3. Bohush A. M., Lutsenko I. O. (2007) Movlennyeve spilkuvannya yak diyal'nist'. Doshkil'na linhvodydaktyka [Speech communication as an activity. Preschool language didactics]. Kyiv [in Ukrainian].
4. Bohush A. M., Havrysh N. V. (2011). Doshkil'na linhvodydaktyka [Preschool language didactics]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrayiny "Pro doshkil'nu osvitu". Zakonodavchi akty Ukrayiny z pytan' osvity. (2004). [Law of Ukraine "On preschool education". Legislative acts of Ukraine on education]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Kuz'menko V. U. (2005). Rozvytok indyvidual'nosti dytyny 3–7 rokiv [Development of the individuality of a 3-7 year old child]. Kyiv [in Ukrainian].

Ishchenko L. Preparation of future educators for the development of creative skills of preschool children by means of vocabulary enrichment and activation

The article describes the preparation of teachers for the development of creative abilities of preschool children. The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the process of preparing future specialists for the organization of activities for the development of creative abilities of preschool children by means of vocabulary enrichment and activation. Pedagogical conditions for training future educators to develop the creative abilities of preschool children by means of vocabulary enrichment and activation are highlighted: positive motivation of students to develop children's creative abilities by means of vocabulary enrichment and activation; practical preparation for future professional activities for the development of children's creative abilities by means of vocabulary enrichment and activation. It was found that enriching children's vocabulary contributes to the general speech development and development of children's speech creativity. The potential opportunities for the development of children's vocabulary for the development of their creative abilities are revealed. The following non-traditional types of lectures (problem lecture, provocation lecture, binary lecture, lecture-conference, lecture-dialogue, lecture with errors, video lecture, interactive lecture). are recognized as effective forms of organizing the process of preparing future educators for the development of children's creative abilities by means of vocabulary enrichment and activation. Conclusion. It was found that enriching children's vocabulary contributes to the general speech development and the development of children's creative speech abilities. The effectiveness of preparing the future educator for the development of children's creative abilities by means of vocabulary enrichment and activation will significantly increase thanks to the justification, development of its theoretical and methodological foundations and practical implementation of professional training in a higher educational institution.

Key words: creative abilities, development of creative abilities of preschool children, training of future teachers, pedagogical conditions, vocabulary enrichment and activation.